

РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

Андронов В.А., Шароватова О.П. (м. Харків, Україна)

Сучасне вітчизняне суспільство загалом живе і діє за принципом самогубства, хоча в цілому кожна окремо взята людина є екологічно свідомою, визнаючи важливість високої екологічної культури для здоров'я і життя. Формування такої релятивної колективної свідомості значною мірою зумовлене сформованою системою освіти. Орієнтована тільки на отримання, зберігання, переробку та трансляцію знань, сучасна освітня система, на жаль, не задовольняє потреби сучасності, особливо в умовах щорічного подвоєння кількості інформації. Поглиблюючи системну кризу цивілізації і сприяючи деградації біосфери, вона опосередковано є потенційною передумовою нестійкого розвитку.

В умовах сьогодення на ниві становлення нової освітньої парадигми у вітчизняному суспільстві наявні дві моделі: інформаційна та екологічна. Перша модель виходить з потреби розвитку і перетворення сучасного суспільства на інформаційне. Вона має ряд переваг – повна комп'ютеризація процесу навчання, масовий і швидкий доступ до різних засобів і носіїв інформації, віртуальні можливості комп'ютерної техніки. Екологічна ж модель постулює звичайне гуманітарне знання з масою формальних схем і текстів. Але, незважаючи на це, екологічна модель має більший аксіологічний потенціал. Вона не нівелює людину, зводячи її до функції користувача (споживача), а пропагує її абсолютну (поряд з іншими формами життя) цінність. Очевидним виявляється той факт, що найбільш доцільним шляхом розвитку освітньої системи є інтегрування, синтез обох моделей в екологічноінформаційну модель із пріоритетом екологічної складової і ціннісного підходу. Тому, як фундаментальні, так і змістовні складові системи освіти сьогодні потребують суттєвих змін, що зводяться до зміни її цільової спрямованості, принципового змісту категоріальної основи. Ідеалом майбутніх трансформацій освітньої системи, коли реально будуть зміщені акценти її розвитку від минулого до сьогодення у бік майбутнього, виступає випереджаюча освіта, що ґрунтується на нормативному прогнозі розвитку за моделлю сталого розвитку. У своїй цілісності випереджаючий освітній процес може зумовити перетворення існуючих функцій освіти, виводячи її на якісно новий рівень [3].

Отже, виходячи з рівня розвитку сучасного суспільства, сьогодні дедалі актуальнішою стає потреба не тільки в знаннях, уміннях і навичках реалізації певного виду діяльності, розуміння цілей і наслідків своїх дій для суспільства і навколишнього природного середовища, а й необхідності розвитку нового світогляду, системи ідеалів і цінностей, формування якостей особистості і світового співтовариства безпечного типу. Очевидно, що одним з найефективніших шляхів досягнення цього є компетентність особистості у галузі небезпек і способів захисту від них як основи існування й найважливішої ознаки сучасної цивілізації. На жаль, суспільна свідомість, включаючи сукупність ідей, теорій, поглядів, мотивацій, що відбивають безпеку суспільного буття, сьогодні перебуває ще на стадії формування.

З цієї позиції проголошена як мета розвитку кожної особистості безперервна освіта, зокрема освіта і професійна підготовка в умовах вищого навчального закладу, у процесі якої майбутній фахівець повинен не просто навчитися певним алгоритмам безпеки життя і діяльності, а усвідомити необхідність бути частиною системи суцільної безпеки, виховати в собі культурні основи поведінкової діяльності, виявляються вкрай важливими [1]. Таким чином, одним з провідних завдань системи освіти у вищій школі стає формування у майбутніх

фахівців мислення, заснованого на глибокому усвідомленні головного принципу – безумовності пріоритетів безпеки при вирішенні будь-яких професійних і особистісних завдань, а відтак – екологізація всіх навчальних предметів. Інформацію з питань безпеки життя і діяльності сьогодні слід включити у процес викладання всіх дисциплін, оскільки у кожній з них закладено свій потенціал. Окреслені питання дедалі більше турбують наукову спільноту. Проте, сьогодні накопичений у науці теоретичний і фактичний матеріал залишається недостатнім для вирішення потреби людства у забезпеченні сталого розвитку.

З огляду на те, що організація навчання можлива у теоретичній (лекції, семінари, ситуативні вправи, бесіди тощо) та практичній формах (практичні заняття, самостійна робота, творчі завдання та ін.) з використанням традиційних (бесіда, переконання, диспут і т.п.) та специфічних (відеоматеріали, моделювання ситуацій і т.д.) методів, складовими процесу підготовки майбутніх фахівців, зокрема системи МНС України, до професійної діяльності при реалізації системи їх підготовки у вищих навчальних закладах є аудиторні заняття, самостійна робота курсантів і студентів, навчальна практика, інноваційні форми навчання.

У процесі реалізації системи підготовки майбутніх фахівців застосування сучасних активних методів навчання сприяє переходу від переважно інформативних форм і методів навчання і перенесення акценту з повчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність курсантів і студентів з тіснішим зв'язком підготовки слухачів і професійної практики. Активні форми навчання (диспути, проблемні питання, ділова гра) передбачають практичне відпрацювання типових професійних ситуацій в аудиторних умовах. Це дає можливість освоєння узагальнених алгоритмів майбутньої професійної діяльності, відпрацювання конкретних ситуацій, що можливі на практиці.

Методи інтерактивного навчання є безперечно такими, що вкладаються в рамки діалогічного способу освоєння світу. Вони дають змогу подолати розрив між змістом освіти та потребами кожної особистості, яка навчається. Інтерактивні методи актуалізують досвід, надають навчальній ситуації особистісного змісту, що сприяє формуванню активної суб'єктної позиції слухача. Водночас зміни в організації навчання, його середовищі потребують активізації особистісної позиції й тих, хто навчає [2].

Результатом такого підходу до навчання є відзначення більшістю слухачів відчуття змін у самих себе; більш чіткого усвідомлення сутності професійної діяльності; відчуття, що вони повинні реально брати на себе відповідальність за прийняття рішень, і що найголовніше – можуть зумовити позитивні зміни у житті кожної конкретної людини чи групи людей. Означена навчальна діяльність сприяє самооцінюванню слухачами рівня власної готовності до професійної діяльності.

Постійне інформування молоді, як прогресивного покоління держави, про проблеми природного походження та їх вплив на рівень здоров'я населення країни і світу; інструктування з приводу поведінки у зонах різних катастроф; залучення до поширення знань серед населення про дбайливе ставлення до довкілля; спонукання до примноження природних багатств; поповнення знань з екології шляхом ознайомлення з роботами відомих дослідників при вивченні більшості дисциплін, а відтак екологізація педагогічної діяльності – це шлях, що найповніше наблизить нас у реальній траєкторії руху до передбачуваної моделі розвитку. А це у свою чергу підвищить ймовірність всеосяжної безпеки та виживання цивілізації взагалі в умовах сформованого на сьогоднішній день суспільства ризику. Отже, в умовах глобальної екологічної кризи оздоровлення та відтворення природно-ресурсного потенціалу значною мірою залежить від реалізації питання відповідної освіти та виховання.

Література

1. Зоріна М.О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс] / М.О. Зоріна. – Режим доступу: <http://www.nbuiv.gov.ua>.
2. Лисакова І.В. Гуманізація екологічної освіти: крок до освіти для збалансованого розвитку // Екологічний вісник. – 2011. – №6 (70) листопад-грудень. – С. 26-27.
3. Попов О.Л. Що таке сталий (стійкий) розвиток суспільства [Електронний ресурс] / О.Л. Попов, С.Г. Краснокутський, С.В. Артюх. – Режим доступу: <http://vybory.org>.

ВІТЧИЗНЯНІ ДОСЛІДНИКИ В ГАЛУЗІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Староста В.І., Ігнатко Т.І. (м. Ужгород, Україна)

Екологічна освіта на порозі третього тисячоліття стала необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку. Ситуація, яка склалася в світі, потребує перебудови мислення людства і кожної конкретної людини, формування екологічної свідомості і екологічної культури. Важливою ланкою у вирішенні зазначених проблем є екологічна освіта, котра повинна спрямовуватись на формування екологічної культури як складової системи національного та суспільного виховання всього населення України. Вирішенню зазначених завдань сприяють результати наукової діяльності численних дослідників.

Метою даного повідомлення є узагальнення відомостей про вітчизняних дослідників у галузі екологічної освіти, які за 1993-2010 рр. здобули науковий ступінь кандидата та доктора педагогічних наук.

Нами проаналізовані відомості про дисертаційні дослідження на базі Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, які спрямовані на формування екологічної культури, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності тощо. Надалі виокремлено основні напрямки досліджень, за спрямованістю на певний рівень освіти, а саме: екологічна освіта, навчання та виховання в дошкільних установах; школах та позашкільних установах; у вищих навчальних закладах. Таким чином, подаємо інформацію у такому порядку: наукова спеціальність дисертації, далі у хронологічному порядку прізвище та ініціали вченого, рік захисту кандидатської (к.) чи докторської (д.) дисертації.

Екологічна освіта, навчання та виховання в дошкільних установах:

- 13.00.01 – Н.М. Кот (1993, к.); Г.С. Марочко (1993, к.); Н.В. Лисенко (1996, д.); С.О. Юрочкіна (1997, к.); Л.В. Іщенко (1997, к.);
- 13.00.07 – О.А. Половіна (2008, к.);
- 13.00.08 – М.В. Роганова (2001, к.); В.В. Маршицька (2003, к.); Т.С. Науменко (2008, к.);
- 13.00.09 – Т.І. Мантула (2007, к.).

Екологічна освіта, навчання та виховання в школах та позашкільних установах:

- 13.00.01 – О.В. Лабенко (1994, к.); Л.Б. Лук'янова (1994, к.); Г.П. Пустовіт (1994, к.); Л.Б. Лук'янова (1994, к.); В.І. Скутіна (1994, к.); З.М. Шевців (1994, к.); М.В. Соннова (1994, к.); І.М. Костицька (1995, к.); Д.І. Мельник (1995, к.); Л.М. Різник (1995, к.); С.І. Жупанин (1995, д.); Н.В. Левчук (1996, к.); В.В. Вербицький (1997, к.); М.В. Кукалець (1997, к.); Л.В. Шаповал (1999, к.); А.В. Степанюк (1999, д.); О.Г. Ільченко (2000, к.); І.В. Родигіна (2000, к.); І.І. Ярита (2001, к.); І.Г. Павленко (2002, к.);